

Examensarbete
15 högskolepoäng, grundnivå

”Det är ändå många ungdomar och det är
en målgrupp att satsa på”

En kvalitativ studie om det kommunala aktivitetsansvaret

*It's Still a lot of Youths and it's a Group to Invest in
A Qualitative Study about the Municipal Activity Responsibility*

Josefine Wrede
Kajsa-Lina Spångberg

Studie- och yrkesvägledarexamen 180hp
Datum för uppsattsseminarium: 2024-05-29

Examinator: Nils Andersson
Handledare: Jonas Olofsson

Sammanfattning

När det kommunala aktivitetsansvaret lagstiftades 2015 fick kommunerna som krav att se till att unga mellan 16–19 år som varken arbetar eller studerar blir erbjudna lämpliga insatser. Det uppmärksammas att kommunerna engagerar sig mycket i ungdomar som varken arbetar eller studerar men att utbudet av insatser och åtgärder inte är tillräckligt omväxlande eller flexibelt. Syftet med examensarbetet var att undersöka hur studie- och yrkesvägledare inom kommunalt aktivitetsansvar upplever sitt arbete med ungdomarna samt på vilket sätt de anser att insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning. Frågeställningar som besvaras är: Hur ser studie- och yrkesvägledare på sitt arbete för att kunna stödja och motivera ungdomarna inom kommunalt aktivitetsansvar? På vilket sätt anser studie- och yrkesvägledare inom kommunalt aktivitetsansvar att insatserna hjälper ungdomarna tillbaka till studier? Vad anser studie- och yrkesvägledare att det finns för utvecklingspotential i de insatser som finns i syfte att stödja och motivera ungdomarna mot studier, arbete eller annan sysselsättning?

Till studien tillämpades en kvalitativ metod och semistrukturerade intervjuer genomfördes med sex studie- och yrkesvägledare som arbetar inom kommunalt aktivitetsansvar. Det empiriska materialet har analyserats med hjälp av teorin Careership och begreppet upplevd självförmåga.

Det visar sig i studien att det relationsskapande arbetet spelar stor roll för att kunna arbeta med ungdomarna utifrån deras förutsättningar och behov. Insatserna syftar även till att ge ungdomar verktyg och färdigheter att hantera utmaningar samt bidra till insikter som kan stärka ungdomars tro på sin egen förmåga. Det betonas dock att insatserna behöver utökas för att tillgodose de ungas individuella behov.

Nyckelord: KAA, UVAS, insatser, studie- och yrkesvägledning, relationsskapande

Förord

Först och främst vill vi tacka vår handledare Jonas Olofsson för all feedback och kloka tankar under arbetets gång. Vi vill även tacka våra informanter som bidragit med värdefull kunskap och insikter som gynnat vår uppsats men framförallt bidragit till att stärka vår kompetens inför yrkeslivet. Även ett stort tack till våra nära och kära som har peppat, stöttat och servat oss under dessa veckor. Under utbildningen har vi författare flera gånger slagit våra två kloka hjärnor samman och nu även till the grand finale: examensarbetet. Därav vill vi slutligen rikta ett stort tack till varandra, som trots allt slit fortfarande är vänner.

Arbetsfördelning

Samtliga delar av uppsatsen har vi författare bearbetat tillsammans. Vid uppdelning av skrivandet har Josefine haft huvudansvar för bakgrund och teori medan Kajsa-Lina har haft ansvar för tidigare forskning och metod. Resterande delar har vi författat tillsammans. Uppsatsen har skrivits i ett google-dokument och vi har kontinuerligt läst igenom de författade texterna tillsammans.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1 Syfte och frågeställningar.....	8
2. Bakgrund	9
2.1 KAA	9
2.1.1 Historisk tillbakablick av KAA - Från då till nu.....	10
2.2 UVAS	11
2.3 Sammanfattning.....	12
3. Tidigare forskning.....	14
3.1 Riskfaktorer för att unga hamnar utanför arbete eller studier	14
3.2 Insatser med varierande kvalitet.....	15
3.3 Sammanfattning.....	18
4. Teori	19
4.1 Careership.....	19
4.2 Upplevd självförmåga.....	20
4.3 Sammanfattning.....	21
5. Metod.....	22
5.1 Metodval.....	22
5.2 Urval av undersökningsenheter	23
5.3 Datainsamling.....	24
5.4 Analysform	25
5.5 Etiska ställningstaganden	25
6. Resultat.....	26
6.1 Studie- och yrkesvägledares arbete med ungdomarna	26
6.2 Insatser inom KAA.....	28
6.3 Förutsättningar och utvecklingspotential.....	30
6.4 Sammanfattning.....	32

7. Analys.....	33
7.1 Studie- och yrkesvägledares arbete med ungdomarna	33
7.2 Insatser inom KAA.....	35
7.3 Förutsättningar och utvecklingspotential.....	36
7.4 Sammanfattning.....	37
8. Diskussion	38
8.1 Resultatdiskussion	38
8.2 Teoridiskussion.....	39
8.3 Metoddiskussion.....	40
8.4 Vägledningens professionella verksamhet	41
8.5 Vidare forskning	42
Referenslista	43
Bilaga 1 - Mejlutskick	48
Bilaga 2 - Intervjugudie.....	49

1. Inledning

Det som tidigare var informationsansvaret ersattes den 1 januari 2015 med ett aktivitetsansvar. När det kommunala aktivitetsansvaret lagstiftades fick kommunerna som krav att se till att unga mellan 16–19 år som varken studerar eller arbetar blir erbjudna lämpliga och individuella åtgärder, som syftar till att den unge i första hand ska återgå eller påbörja studier (Skolinspektionen 2016, s. 5). Med detta i fokus uppges det dock av Skolinspektionen (2018, s. 27) att det inte fanns ett tillräckligt omväxlande och flexibelt utbud av insatser hos många kommuner, i synnerhet när det avsåg valet av olika studiealternativ som kan erbjudas till ungdomarna. Förutom det fanns det inte heller ett tydligt fokus att insatserna ska avse att motivera ungdomarna till att påbörja en utbildning. Å andra sidan menar SKR (2021, s. 8) att de flesta kommuner erbjuder en stor mängd av insatser till ungdomarna, såsom studier inom gymnasieskola, vuxenutbildning, folkhögskola och även olika sorters anpassade lösningar gällande utbildning. Utöver dessa erbjuds det olika typer av individuella insatser, men som vanligen är resurs- och personalkrävande. Således konstateras det att kommunerna gör mycket för att hjälpa och stötta ungdomars behov mot studier eller annan sysselsättning.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) (2017, 39) uppger att kommunalt aktivitetsansvar står inför betydande utmaningar, detta eftersom målen för aktivitetsansvaret är otydliga och det saknas ofta uppföljningar. I rapporten framkommer det att mer än hälften av kommunerna som arbetar med de berörda ungdomarna saknar ett systematiskt och kontinuerligt arbete. Det kommunala aktivitetsansvaret beskrivs som personberoende och eldsjäl driven, vilket i sin tur innebär att verksamheten uppfattas som sårbar.

Sammantaget uppmärksammas det att kommunerna gör mycket för ungdomar som varken arbetar eller studerar, trots att utbudet inte är tillräckligt omväxlande och flexibelt. Det uppges att insatserna är individuellt anpassade för ungdomarna men att det är resurs- och personalkrävande. Utifrån ett studie- och yrkesvägledarperspektiv syftar därmed vår uppsats till att öka förståelsen för hur studie- och yrkesvägledare ser på sitt arbete inom

aktivitetsansvaret samt hur de upplever att insatserna gynnar ungdomarna. Utöver detta är det också av intresse att ta reda på vilka insatser som studie- och yrkesvägledare, inom kommunalt aktivitetsansvar, anser är väsentliga för att kunna stötta och motivera målgruppen. Eftersom målgruppen är en blandning av individer med varierande behov (SOU 2018:11, s. 97) upplevs det som att det bör finnas ett brett utbud av insatser inom det kommunala aktivitetsansvaret. Det utanförskap som ungdomarna befinner sig i genererar stora välfärdsförluster för berörda individer och samhället i stort (MUCF 2023a) och det bör, från ett samhälleligt perspektiv, vara av intresse att ta reda på hur studie- och yrkesvägledare reflekterar över sitt arbete med målgruppen för att stödja och motivera dem till att påbörja eller återgå till studier, arbete eller annan sysselsättning.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur studie- och yrkesvägledare inom kommunalt aktivitetsansvar upplever sitt arbete med ungdomarna samt på vilket sätt de anser att insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning.

Frågeställningar:

- Hur ser studie- och yrkesvägledare på sitt arbete för att kunna stödja och motivera ungdomarna inom kommunalt aktivitetsansvar?
- På vilket sätt anser studie- och yrkesvägledare inom kommunalt aktivitetsansvar att insatserna hjälper ungdomarna tillbaka till studier?
- Vad anser studie- och yrkesvägledare att det finns för utvecklingspotential i de insatser som finns i syfte att stödja och motivera ungdomarna mot studier, arbete eller annan sysselsättning?

2. Bakgrund

I detta kapitel redogörs för det kommunala aktivitetsansvarets utformning och historia. Därefter presenteras även gruppen unga som varken arbetar eller studerar och deras relevans för vår uppsats. Hädanefter kommer kommunalt aktivitetsansvar förkortas KAA och unga som varken arbetar eller studerar förkortas UVAS.

2.1 KAA

De ungdomar som omfattas av KAA är de som inte har fyllt 20 år och som har fullgjort skolplikten eller blivit folkbokförd i landet efter skolpliktsåldern. De ska dessutom inte gå på gymnasieskola, anpassad gymnasieskola eller liknande utbildning. KAA omfattas även av dem som inte har en gymnasieexamen, gymnasiebevis från anpassad skola eller fullföljt liknande utbildning (29 kap. 9 § skollagen). Kommunerna har en skyldighet att uppmärksamma och erbjuda ungdomar insatser och arbetet ska dessutom pågå året runt. Arbetet inom KAA är fritt för kommunerna att organisera på ett passande sätt, så länge skollagens krav uppfylls (Skolverket 2023a). Huvudmålet för KAA är att åtgärder som erbjuds ungdomarna först och främst ska eftersträva att motivera ungdomar till att påbörja eller återuppta en utbildning (Skolverket 2016, s. 12).

De allmänna råden som utgår från skollagen innehåller tre råd. Den första säger att hemkommunen bör se till att det existerar en ändamålsenlig organisation med en ansvarsfördelning som är tydlig och en handlingsplan som är strukturerad för arbetet med aktivitetsansvaret. Den andra innebär att hemkommunen bör identifiera vilka myndigheter och andra aktörer som kan vara aktuella att samverka med inom ramen för aktivitetsansvaret. Det tredje rådet innebär att hemkommunen bör forma förutsättningar och ha ändamålsenliga rutiner avseende samverkan inom både kommunen och med berörda myndigheter och andra aktörer (Skolverket 2016, s. 20).

Inom KAA bör det finnas tydliga rutiner och ansvarsfördelningar, såsom rutiner som berör information gällande elevers avbrott i deras studier, på vilket sätt och hur ofta

ungdomarna inom målgruppen ska kontaktas och hur man tar vara på ungdomarnas erfarenheter och åsikter. När det gäller den finansiella delen behöver den vara långsiktig för KAA och varje kommun behöver se över resurserna efter de behov som existerar. Arbetet inom KAA måste utvärderas och uppföljning behöver ske kontinuerligt. Hemkommunen ska även föra ett register och dokumentera de insatser som de erbjuder på ett lämpligt sätt avseende målgruppen. Som tidigare nämnt ska de insatser som erbjuds ungdomarna vara motivationshöjande och eftersträva att ungdomarna ska påbörja eller återuppta studier, alternativt att ungdomarna ska ha en annan sysselsättning, exempelvis arbete. Samtal med studie- och yrkesvägledare kan ges som en lämplig insats, och i andra exempel kan andra aktörer och myndigheter inom utbildning, socialtjänst, arbetsförmedlingen, hälso- och sjukvård vara i behov av samverkan (Skolverket 2023a). Enligt Skolverkets (2023b, s. 4) uppgifter utgjorde målgruppen för KAA på nationell nivå 63 800 ungdomar under hösten 2022 och våren 2023. Hälften av dessa deltog i någon åtgärd, där den vanligaste åtgärden var studie- och yrkesvägledning och enstaka samtal.

2.1.1 Historisk tillbakablick av KAA - Från då till nu

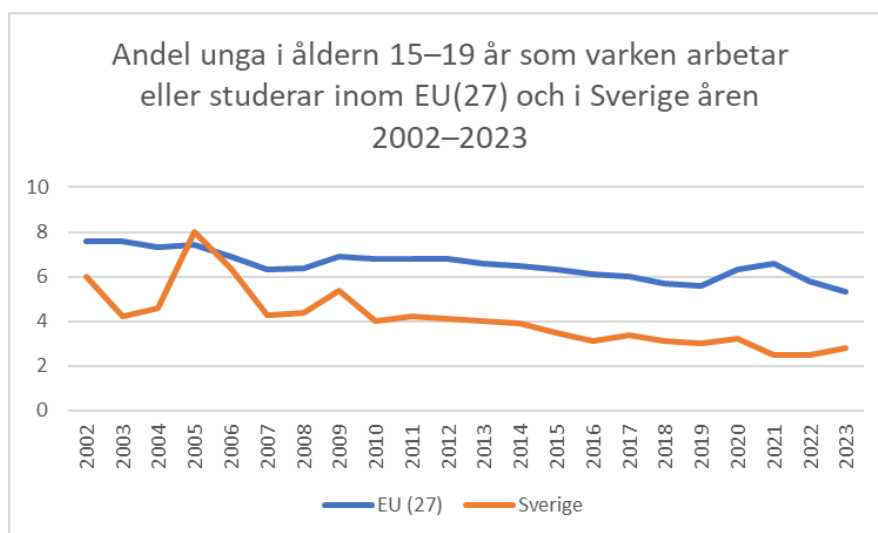
Den skyldighet som kommunerna har gällande att arbeta med unga som ej studerar har genom åren sett olika ut och går att härleda tillbaka till 1970-talet. Under 1990-talets början togs skollagens bestämmelser angående uppsökande verksamhet bort, i anknytning till introduktionen av de individuella gymnasieprogrammen (IV-programmet). Under 2000-talets mitt återinfördes en särskild bestämmelse i skollagen angående kommunalt ansvar. Det syftade till att hålla sig informerad om ungas sysselsättning, så att det i sin tur skulle kunna erbjuda ungdomarna lämpliga individuella åtgärder (SOU 2018:11, s. 95). När det kommunala informationsansvaret infördes i skollagen 2005 gav det från starten ett stort spelrum för diverse tolkningar (SKR 2012, s. 9) vilket bäddade för stora skillnader i hur kommunerna tolkade att organisera och genomföra sitt ansvar gentemot ungdomarna som var under 20 år (SOU 2013:13, s. 106). Från och med 2015 ändrades benämningen från det kommunala informationsansvaret till det kommunala aktivitetsansvaret. Anledningen till ändringen av benämningen i skollagen var att det skulle förtydligas att det var hemkommunens ansvar att vara aktiv i relation till de ungdomar som omfattas av ansvaret.

En ambition med ändringen 2015 var att det skulle skapas nationella register över de som omfattas av KAA. Utöver detta finns det även ett uttalat krav i den nya skollagen att kommunerna också ska se till att det erbjuds lämpliga individuella åtgärder till ungdomarna (Skolverket 2016, s. 11).

2.2 UVAS

Internationellt kallas gruppen unga som varken arbetar eller studerar för NEET, vilket är en förkortning för not in education, employment or training (Eurofound 2012, s. 20). Det begrepp på svenska som motsvarar NEET är UVAS, vilket är en förkortning för unga som varken arbetar eller studerar. MUCF (2022, s. 8) definierar UVAS enligt följande:

Unga personer som är mellan 16–29 år, folkbokförda i Sverige och under ett helt kalenderår inte haft inkomster över ett prisbasbelopp och som inte haft studiemedel, varit registrerade vid någon utbildning eller studerat vid SFI mer än 60 timmar. Under 2021 var det 137 486 personer som ingick i gruppen, där de som var i åldern 16–24 var 60 070 personer medan de i åldersgruppen 25–29 var 77 416 personer (MUCF 2021b). Nedanför visar Figur 1 skillnaden på UVAS inom EU och Sverige mellan åren 2002–2023, där andelen UVAS i åldern 15–19 i EU överlag har legat på högre siffror än i Sverige. Inom EU läggs det stor vikt vid gruppen UVAS, då ungdomsarbetslösheten alltid har varit dubbel så hög som den genomsnittliga arbetslösheten (European Commission 2024).

Figur 1. Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status (NEET rates) (Eurostat 2024).

UVAS är en målgrupp som ofta är i behov av insatser från flera olika verksamheter, såsom hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst. Det beskrivs att det finns en komplex och sammansatt problematik hos UVAS och detta innebär att samordning och samverkan krävs från de offentliga aktörernas insatser (MUCF 2021a, s. 11).

En av de största riskfaktorerna att hamna utanför arbete eller studier är att inte ha en fullständig gymnasieexamen och detta försenar oftast ungdomars etablering (MUCF 2021a, s. 29). Ett flertal studier har visat resultat på att det existerar unga individer som under flera års tid stått utanför arbete och studier och att vissa av dessa har gjort det under hela deras ungdomstid. Det långvariga utanförskapet blir kostsamt både för samhället och den egna individen och kan i längden öka risken för ett ytterligare utanförskap. Vidare beskrivs det att forskning som har tittat på längre faser av att vara utanför arbetsmarknaden resulterat i avsevärt sämre möjligheter för individer att skaffa sig ett arbete, vilket leder till en ökad risk för ohälsa (MUCF 2023b, s. 15). UVAS är relevant då KAA arbetar mot den yngre delen av gruppen. KAAs målgrupp förstås ej om det inte finns en förklaring till vad UVAS innebär och vad konsekvenserna till att vara i ett långvarigt utanförskap kan leda till.

2.3 Sammanfattning

Målgruppen som omfattas av KAA är de ungdomar som inte fyllt 20 år och som fullgjort skolplikten eller blivit folkbokförda i landet efter skolpliktsåldern. Även de som inte har en gymnasieexamen omfattas av KAA. Det finns en skyldighet hos kommunerna att erbjuda ungdomarna passande insatser och KAAs arbete ska därmed organiseras på ett lämpligt sätt utifrån skollagen. Huvudmålet med KAA är att erbjuda insatser som ska motivera ungdomarna att påbörja eller återuppta en utbildning. Insatserna kan ske tillsammans med andra aktörer, exempelvis socialtjänsten och arbetsförmedlingen. Det uppsökande arbetet av unga som varken studerar eller arbetar har funnits sedan 1970-talet och har sedan dess haft olika utformningar. Från 2015 ändrades det tidigare informationsansvaret till att heta

kommunalt aktivitetsansvar och syftade till att hemkommunen har ett ansvar att vara aktiv i relation till de ungdomar som omfattas av KAA. UVAS omfattas av de unga som är mellan 16-29 år och är en målgrupp som ofta är i behov av insatser från flera olika verksamheter. En av dessa verksamheter är KAA vilket berör UVAS-gruppen som är mellan 15-19 år. Den största riskfaktorn för unga att bli UVAS är att inte ha en fullständig gymnasieexamen. Detta kan i sin tur leda till ett långvarigt utanförskap, vilket är kostsamt för både individen och samhället. I denna studie kommer vi dock fokusera på unga som är mellan 15-20 år som varken arbetar eller studerar, det vill säga, de som tillhör KAA.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning med fokus på riskfaktorer för att bli UVAS samt studier som visar på att insatser för UVAS-gruppen kan variera i kvalitet.

3.1 Riskfaktorer för att unga hamnar utanför arbete eller studier

MUCF-rapporten (2019) belyser de riskfaktorer som finns för att unga kan hamna utanför studier eller arbete och därmed får svårigheter att etablera sig i arbetslivet. Framför allt kännetecknas etableringsproblemet av att unga saknar en gymnasieexamen. Det har visat sig att risken är fyra till fem gånger högre för unga att hamna utanför arbete eller studier ifall de inte har fullföljt sina gymnasiestudier, jämförelsevis med de som har en gymnasieexamen. Det framkommer även att unga personer som är utrikes födda samt unga med funktionsnedsättning är en överrepresenterad grupp som avslutar gymnasiestudierna utan examen (MUCF 2019, s. 15). Detta stämmer även överens med Forslund och Liljeberg (2020, s. 27) som menar att de unga som har en funktionsnedsättning, är födda utanför Sverige eller som har föräldrar som är födda utanför Sverige ökar risken för att bli UVAS. Av uppgifterna i SOU 2017:9 (s. 78) framgår även att de unga som har föräldrar med kort utbildning löper högre risk att hamna utanför arbete eller studier.

Vidare har Eurofond (2012, s. 55) analyserat kännetecknen för de unga som hamnat utanför arbete eller studier inom EU. I analysen presenteras det att det finns flera faktorer och kännetecknen som påverkar risken för unga att bli UVAS. Dessa kategoriseras enligt individuella kännetecknen och generations- och familjefaktorer. De individuella kännetecknen för UVAS uppges även i denna studie omfattas av unga med låg utbildningsnivå, funktionsnedsättning eller som är utrikes födda. Därefter framkommer det att unga som bor i mindre städer löper större risk att bli UVAS jämförelsevis med de som bor i mellanstora eller stora städer. Avseende generations- och familjefaktorer som ökar risken för unga att bli UVAS är ifall deras föräldrar har låg utbildningsbakgrund, genomgått en skilsmässa

eller inte har en sysselsättning (Eurofond 2012, s. 55–56). Analysen bekräftar således att UVAS-gruppen inom EU är heterogen, detta eftersom det är flera faktorer som spelar roll för att unga riskerar att hamna utanför arbete eller studier.

Rahmani och Groot (2023, s. 11) har i sin studie bidragit till att ge en överblick över de riskfaktorer som finns för att bli UVAS. Genom att spåra och sammanställa 22 års forskning inom UVAS-området från England, Italien och Spanien och de skandinaviska länderna har de även här kommit fram till att utbildnings- och familjerelaterade faktorer spelar huvudrollen för UVAS-gruppen (Rahmani och Groot 2023, s. 12). Utöver det framkommer det att kriminalitet, missbruk, social exkludering, riskbeteenden och låg självkänsla kan orsaka att unga blir UVAS. Av det faktum att det finns flera riskfaktorer för att bli UVAS har Rahmani och Groot (2023 s. 11) kommit fram till att det behövs övergripande tillvägagångssätt för att hantera problematiken. På grund av den heterogenitet som UVAS-gruppen präglas av finns det ingen enskild lösning som passar alla ungdomar, vilket även kan kopplas till vår studie, som ämnar att undersöka på vilket sätt studie- och yrkesvägledare inom KAA anser att insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning. Eftersom det inte finns en enskild lösning som passar alla ungdomar är det därmed intressant att ta reda på hur studie- och yrkesvägledarna inom KAA ser på de insatser som erbjuds ungdomarna och de utvecklingspotentialer som de anser finns för att kunna erbjuda insatser som hjälper ungdomarna tillbaka till studier.

3.2 Insatser med varierande kvalitet

Avilia och Rose (2019, s. 60–61) uppger i sin studie att UVAS-gruppen har varit ett politiskt bekymmer i Storbritannien sedan 1980-talet och är än idag ett angeläget dilemma som berör flera europeiska länder. Utbildningsinsatserna som avser de som är eller riskerar att bli UVAS har genom åren genomgått flera förändringar utifrån olika politiska beslut i Storbritannien. Det som dock kvarstått genom förändringarna är att insatserna fortlöpande utmärker sig för att ha en bristande kvalitet. Utbildningsinsatserna för UVAS-gruppen konstaterades således bedrivs med låg kvalitet och karaktäriserades dessutom av låg status (Avilia och Rose 2019, s. 62).

Det framkommer dock att det finns goda exempel på insatser som genomförts i Storbritannien. Exempelvis har Robertson (2018, s. 752) i sin studie undersökt hur ett stödjande 12-veckorsprogram för UVAS-gruppen har stärkt ungdomarna i att fullfölja sina livs- och karriärmål. Stödinsatsen etablerades av en engelsk organisation som heter Prince's Trust och huvudsyftet var att hjälpa UVAS-gruppen tillbaka till studier eller arbete. Förutom det skulle även insatsen hjälpa ungdomarna att genomgå personlig erfarenhetsutveckling under de 12 veckor som de hade till förfogande. Detta gjordes genom olika aktiviteter, bland annat genom praktik, samhällsprojekt, föreläsningar, öva på kommunikationsförmåga och träning i att söka jobb. Det centrala temat för insatsen var att ungdomarna skulle samarbeta med varandra. Utöver det fick de även individuell handledning där ungdomarna fick hjälp att identifiera sina mål innan och efter 12-veckorsprogrammet var över (Robertson 2018, s. 754). Genom intervjuer med ungdomarna som deltog i programmet framkom det att aktiviteterna hade bidragit till att ungdomarna hade genomgått en personlig utvecklingsresa. Vid de aktiviteter som hade upplevts som utmanande hade ungdomarna kunnat hantera sin ångest och andra svårigheter, vilket lett till att de börjat bygga på sitt självförtroende. Utmaningarna hade även genomförts i grupp där deltagarna hade stöttat varandra. Slutligen resulterade även programmet i att ungdomarna kunde identifiera sina egna livs- och karriärmål utifrån sina egna värderingar (Robertson 2018, s. 761).

För att även lyfta ett svenskt gott exempel genomfördes en studie i norra Sverige av Jonsson och Goicolea (2020, s. 2), som syftade till att få förståelse för hur och under vilka omständigheter två projekt för UVAS-gruppen kan hjälpa och stötta målgruppen tillbaka till arbete eller studier. Genom ett kvalitativt tillvägagångssätt intervjuades personal som arbetar med projekten för att få kunskap från de yrkesverksamma om hur initiativen förväntas fungera (Jonsson och Goicolea 2020, s. 3). Informanterna berättade att deltagarna inom projekten fick delta i formella aktiviteter som kompetensutveckling och lära sig nätverka. Detta genomfördes genom föreläsningar och studiebesök och syftade till att ungdomarna skulle erhålla eller utveckla sina färdigheter. Det genomfördes även informella aktiviteter som var mer hälsoinriktade och erbjöd hjälp till ungdomarna att skapa eller utveckla sina intressen. Dessa aktiviteter kunde bland annat vara att baka, titta på film, spela spel eller kultur- och musikrelaterade aktiviteter. Utöver det fick deltagarna även

delta i väglednings- och kartläggningssamtal samt motiverande samtal för att få hjälp att utveckla sina mål. De fick hjälp i att hantera eventuella utmaningar och problem och även stöttning i navigeringen av välfärdssystemet (Jonsson och Goicolea 2020, s. 4).

Som tidigare nämnt uppges det av Avilia och Rose (2019, s 62) att utbildningsinsatserna kännetecknas av låg kvalitet och det framkommer även att de yrkesverksamma som arbetar med UVAS-gruppen har låga förväntningar på vad ungdomarna faktiskt kan åstadkomma. Anledningen till detta kan vara på grund av att de yrkesverksamma kommer från egna bakgrunder där flera tidigare har arbetat inom lågavlönade yrken, av den anledningen uppmuntrar de även ungdomarna att göra detsamma (Avilia och Rose 2019, s. 77) Även Beck (2015, s. 493–494) uppger i sin studie att yrkesverksamma kan ha låga förväntningar på UVAS. Konsekvensen av låga förväntningar kan leda till att ungdomarna inte utvecklar sin egenmakt, vilket bidrar till att ytterligare hinder skapas för dem. De yrkesverksamma kan därmed bli en del av problemet ifall de inte bidrar med individuellt engagemang för ungdomarna, utan istället slussar runt dem i olika program eller insatser (Beck 2015, s. 487).

Jonsson och Goicolea (2020, s. 4) lyfter i sin studie fram vikten av att skapa relationer med deltagarna som bygger på att ha ett öppet sinne och inte vara dömande. Inför starten av de två projekten var det viktigt i rekryteringsprocessen att hitta personal som visade sitt engagemang och kunde vara en förebild för deltagarna. Det var även viktigt för personalen att kunna kommunicera sitt förtroende till ungdomarna på ett genuint sätt, det vill säga att personalen förmedlade till ungdomarna att de hade tro på deras förmåga (Jonsson och Goicolea 2020, s. 4). Som en delvis slutsats av studien kommer Jonsson och Goicolea (2020, s. 7) fram till att projekten och det relationsskapande arbetet kan hjälpa ungdomarna att återuppbygga sitt självförtroende och därmed stötta dem till att finna mod att återuppta studier eller arbete. Sammantaget visar studierna hur arbetet med UVAS-gruppen kan variera och att insatserna skiljer sig åt gällande dess kvalitet, vilket även kan relateras till vår studie då vi ämnar undersöka hur studie- och yrkesvägledare ser på sitt arbete för att stödja och motivera ungdomarna inom KAA. I relation till den tidigare forskningen kommer vi dessutom undersöka hur studie- och yrkesvägledare anser att insatserna hjälper ungdomarna inom KAA tillbaka till studier samt vilken utvecklingspotential de upplever finns avseende insatser.

3.3 Sammanfattning

Den tidigare forskningen redogör för de riskfaktorer som finns för att bli UVAS. Några av dessa riskfaktorer är avsaknad av gymnasieexamen, funktionsnedsättning och utländsk bakgrund. Den största riskfaktorn för att unga kan ha svårt att etablera sig i arbetslivet är att de inte har en examen från gymnasiet. I kapitlet presenteras därefter fyra olika artiklar som beskriver att insatserna kan variera i kvalitet samt att yrkesverksamma har olika syn och förväntningar på UVAS-gruppen. Artiklarna redogör för insatser som bedöms ha låg kvalitet men även för insatser som stärker individers etableringsmöjligheter. Vidare framkommer det i forskningen att yrkesverksamma kan ha olika förväntningar på målgruppens förmågor. Betydelsen av den presenterade forskningen är således relevant för vårt arbete eftersom den ger en kunskapsöversikt över hur insatser och engagemang kan se ut när det avser arbetet med ungdomarna inom KAA. De riskfaktorer som uppmärksammas för UVAS är även relevanta eftersom de belyser ungdomars heterogenitet inom KAA, av den anledningen är det viktigt att ta hänsyn till att arbetet och insatserna behöver individanpassas.

4. Teori

I detta kapitel kommer teorin *Careership* av Hodkinson och Sparkes och begreppet *upplevd självförmåga* (self-efficacy) av Banduras att presenteras. Kapitlet redogör även för de teoretiska utgångspunkternas relevans för vår studie.

4.1 Careership

Careership grundar sig i Bourdieus arbete gällande *fält* och *habitus* och utgår från ett sociologiskt synsätt, där teorin handlar om beslutsfattande avseende karriär (Hodkinson och Sparkes 1997). Teorin ger en förklaring till hur sociala och kulturella faktorer samverkar med de personliga valen hos en individ. Habitus är dispositioner eller preferenser som är inlärd i en individ som orienterar sig i den sociala världen. Vidare förankrar habitus sig i familjeuppfostran och är inlärd i en social struktur. Fält är de formella och informella normer som påverkar en särskild social sfär av aktiviteter, exempel på aktiviteter kan vara skola, familj, konst och ekonomi. Inom fälten har individer olika positioner som har sitt ursprung ur deras habitus och kapital (Edgerton och Roberts 2014, s. 195). Individer gör karriärval inom deras *handlingshorisont* och habitus. Handlingshorisonten influeras dessutom av arbetsmarknadens möjligheter. Dessa är relaterade till varandra gällande vilken uppfattning som kan vara tillgänglig och lämpliga påverkansbelsut, där möjligheter är både objektiva och subjektiva (Hodkinson och Sparkes 1997, s. 34). Vid analysen av det empiriska materialet kan begreppen habitus och fält användas för att förstå hur studie- och yrkesvägledare kan uppfatta ungdomarnas eventuella begränsningar inom den sociala världen. Även begreppet handlingshorisont är relevant för att analysera hur studie- och yrkesvägledare inom KAA upplevs kunna hjälpa ungdomarna att vidga deras möjligheter av karriärval. Sammantaget kommer begreppen användas för att besvara våra frågeställningar, som riktas mot det stödande och motiverande arbetet samt på vilket sätt som studie- och yrkesvägledarna anser att insatserna hjälper ungdomarna tillbaka till studier eller annan sysselsättning.

Teorin har tre delar som är sammanhängande. Dessa tre är det pragmatiskt rationella beslutstagandet, beslut som interagerar inom ett fält och slutligen beslut inom ett livslopp, bestående av sammanlänkade *rutiner* och *brytpunkter* (Hodkinson och Sparkes 1997, s. 32). Brytpunkterna som sker i en individs liv delas in i tre kategorier. Dessa brytpunkter är den strukturella, självinitierade och den påtvingade, där merparten av brytpunkterna är en kombination av två eller alla tre. När ett beslut görs inom en brytpunkt ändras således en individs habitus (Hodkinson och Sparkes 1997, s. 39).

Hodkinson och Sparkes (1997, s. 40) beskriver vidare de rutiner som är fast sammanlänkade med brytpunkterna och som är av central betydelse i karriärövergångar. Det finns fem rutiner och ett exempel på rutin är den *förskjutande*, där individer har en identitet som de ej gillar och inte heller accepterar. De upplever inte heller att de kan ändra på identiteten eftersom de möjligtvis längtar efter en identitet som inte längre är nåbar.

Teorin beskriver att individer inom ett fält gör pragmatiskt rationella beslutstaganden, inom deras sekundära kulturella handlingshorisont vid brytpunkterna. Brytpunkterna är både fortsatta och följda av perioder av rutiner, där dessa är lokaliserade inom fältet och makro-kontexten. Perioden av rutiner och brytpunkter är sammanlänkade, vilket innebär att ingen av dem kan förstås utan den andre och att separationen mellan rutiner och brytpunkter ofta är slumpartade. Vägen från en brytpunkt till en annan kan vara rak och förutsägbar eller oregelbunden och unik för en individ (Hodkinson och Sparkes 1997, s. 41). Brytpunkter och rutiner är av relevans till vår studie då studie- och vägledarna möter ungdomar i sitt arbete som kan vara i någon form av brytpunkt och rutin när de kommer i kontakt med KAA. Av denna anledning används även dessa begrepp för att besvara hur studie- och yrkesvägledarna ser på sitt arbete för att kunna stödja och motivera ungdomarna inom KAA samt vilken utvecklingspotential studie- och yrkesvägledarna anser att det finns gällande insatserna.

4.2 Upplevd självförmåga

Begreppet *upplevd självförmåga* (self-efficacy) bygger på Albert Banduras (1978, s. 141) antaganden om att psykologiska procedurer är ämnade för att skapa och förstärka individens förväntningar på sin egen förmåga. Det finns förväntningar hos individer att en

viss handling kan leda till ett särskilt resultat. Det som avgör individens handlingskraft grundar sig i människors övertygelse om huruvida de har förmåga att klara av vissa situationer. Detta beskrivs således enligt begreppet upplevd självförmåga och ju starkare individens upplevda självförmåga är desto mer kommer de aktivt anstränga sig i vissa situationer. De som utsätter sig för aktiviteter som upplevs hotfulla, trots att de praktiskt taget är relativt säkra, kan bearbeta sitt defensiva beteende och istället stärka deras känsla av självförmåga. Ifall ansträngningarna för de utmanande aktiviteterna avbryts för tidigt kan det resultera i att de låga förväntningarna på sin förmåga blir långvariga. Det krävs således tillräckligt mycket drivkraft och lämpliga färdigheter från individens håll för att ha förmåga att utföra, uthärda och anstränga sig i situationer som upplevs hotfulla (Bandura 1978, s. 141–142). Samtliga frågeställningar kommer besvaras med begreppet upplevd självförmåga, detta eftersom begreppet används i analysen för att förstå hur arbetet och insatserna inom KAA kan hjälpa ungdomarna till att stärka tron på sin egen förmåga.

4.3 Sammanfattning

Kapitlet redogör för teorin Careership av Hodkinson och Sparkes (1997) och begreppet upplevd självförmåga av Banduras (1978). Careership utgår från ett sociologiskt synsätt som berör beslutsfattande inom karriär och utgår från brytpunkterna och rutinerna som sker hos individen. Begreppet upplevd självförmåga beskriver individers tro på sin egen förmåga i förhållande till att klara av specifika situationer som upplevs utmanande. I studien kommer begreppen habitus, fält, brytpunkt, rutin och handlingshorisont samt upplevd självförmåga att användas för att analysera det empiriska materialet.

5. Metod

I detta kapitel presenteras metodvalet och metodens relevans för uppsatsens syfte. Därefter redogörs för urval av undersökningsenheter, datainsamling och analysform. Avslutningsvis presenteras de etiska ställningstaganden som beaktats vid insamlingen av det empiriska materialet.

5.1 Metodval

Till examensarbetet har undersökningen genomförts genom en kvalitativ metod. Valet av metod grundar sig i en önskan att få möjlighet till att använda flexibla intervjuguider, så kallade semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna gav möjlighet till uppföljningsfrågor och intervjupersonerna gavs även möjlighet till att utveckla sina svar och diskutera ämnen som inte stod med i intervjuguiden. Fördelar med kvalitativa undersökningar är att forskaren och informanten möter varandra ansikte mot ansikte samt att forskaren kan ställa uppföljningsfrågor vid intervjuer för att be informanten fördjupa sina svar. Detta leder i sin tur till att svaren som informanten tillhandahåller blir fylligare och utvecklande, vilket kan resultera i att ämnet får ett djup och eventuella missförstånd kan redas ut. I kvalitativa undersökningar är det enklare att säkra god validitet när frågor ställs eftersom informanten får tala fritt, be om förtydligande och röja undan missförstånd (Larsen 2018, 36). De nackdelar som dock tagits hänsyn till när de berör kvalitativa undersökningar är att resultaten inte är generaliserbara. Dessutom är den valda metoden svårare och mer tidskrävande när det avser att behandla datan i efterhand (Larsen 2018, 37).

Som ett komplement till de kvalitativa intervjuerna har även en vinjett använts vid intervjutillfällena. En vinjett kan beskrivas som ett scenario eller fall och är till för att informanter ska svara på frågor baserat på en fiktiv eller autentisk händelse. Inom kvalitativ forskning kan metoden användas för att möjliggöra att få inblick i de professionellas normer, föreställningar, värderingar, attityder, bedömningar och etiska ställningstaganden. Vinjettmetoden används även för att möjliggöra att informanten kan dela med sig av sina

åsikter eller bedömningar på ett smidigt och avdramatiserat sätt (Kullberg och Brunnberg 2007, s. 176–177). Forskaren behöver dock ta hänsyn till att informanterna är medvetna om att det inte är ett autentiskt fall som de tar ställning till. Vinjetten är endast en konstruktion och informanternas svar på vinjettfrågorna är inte kopplade till verkliga besluts- eller bedömningssituationer. Vinjettmetoden är därmed inte helt oproblematiserad utifrån ett validitetsperspektiv, detta eftersom informanternas svar kan skilja sig från hur de hade agerat i vardagen (Kullberg och Brunnberg 2007, s. 189). Fördelen med vinjettmetoden är dock, när det avser reliabilitet, att den kan förebygga att intervjueffekten inträffar vid inhämtningen av datan. Anledningen till detta är att intervjuaren inte stör eller försöker färga informanten i sitt svar (Kullberg och Brunnberg 2007, s. 191). Valet av att även använda sig av en vinjett vid intervjuerna grundar sig i att informanterna fick möjlighet att reflektera över ett autentiskt fall som kan förekomma i deras arbete och på så sätt komplettera med svar som eventuellt inte framkom av intervjufrågorna.

Under arbetets gång har vi använt oss av en induktiv metod (Larsen 2018, s. 30), då studien har haft en öppen problemformulering och som utvecklats under tiden som arbetet har fortskridit. Vidare har arbetsprocessen inte begränsats när det avser diverse förklaringar och inga uteslutningar har gjorts innan studien startade. På detta sätt har vi således funnit och kunnat koppla teori efter att datan samlats in.

5.2 Urval av undersökningsenheter

Uppsatsens syfte var att undersöka hur studie- och yrkesvägledare inom KAA upplever sitt arbete med ungdomarna samt på vilket sätt de anser att insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning. Till valet av de sex informanter som intervjuats till studien kontaktades enbart utbildade studie- och yrkesvägledare som arbetade inom KAA. Således har ett icke-sannolikhetsurval använts då informanterna ej valdes ut slumpmässigt (Larsen 2018, 124). Vi skickade mejl till studie- och yrkesvägledare som arbetar på KAA i flera delar av Sverige. Det visade sig dock att de informanter som valde att ställa upp på intervju arbetade i olika kommuner i södra Sverige, vilket därmed kan ses som ett godtyckligt urval (Larsen 2018, s. 125).

5.3 Datainsamling

Datainsamlingsinstrumentets utformning grundades i en önskan om att få en bredare och djupare insyn samt förklaring till hur studie- och yrkesvägledare inom KAA arbetar med ungdomarna och på vilket sätt insatserna gynnade ungdomarnas återgång till sysselsättning. Det empiriska materialet har samlats in genom intervjuer som har genomförts via den digitala mötesplattformen zoom. Inför intervjuerna skickades intervjuguiden på förhand till informanterna, detta så att de fick möjlighet att förbereda sina svar. Intervjuerna gav även utrymme för uppföljningsfrågor och möjliggjorde dessutom för informanterna att utveckla sina resonemang (Larsen 2018, 139). Intervjuerna delades upp mellan oss författare där en av oss skulle hålla intervjun, medan den andra förde anteckningar och bidrog med kompletterande frågor. Detta går i linje med Larsen (2018, s. 141) som beskriver att om det är flera intervjuare kan en fördel vara att en person håller i intervjun, så att den röda tråden finns med. Vi använde oss av både ljud- och röstinspelningar för att kunna transkribera materialet i efterhand. I arbetet med intervjuguiden utgick vi från det formulerade syftet och problemformuleringen när vi skulle sammanställa våra frågor. Intervjuguiden var till majoriteten kopplat till syftet eftersom flera frågor berörde arbetsätt och insatser. Som komplement innehöll intervjuguiden även frågor som gick utanför syftet för att vi skulle kunna få en större förståelse för verksamheten och därmed fylla i eventuella kunskapsluckor, vilket har varit betydelsefullt för studiens skull.

Avseende validiteten i arbetet har detta försökts uppnå i bästa möjliga mån, i form av att datan som har samlats in är relevant för arbetets problemformulering, detta eftersom vi har undersökt det vi ska undersöka (Larsen 2018, s. 129). Att försäkra sig om reliabilitet kan vara svårt vid en kvalitativ undersökning (Larsen 2018, s. 131). Den kompletterande vinjetten kan däremot styrka reliabiliteten för arbetet eftersom den kan förebygga att intervju-effekten träder fram i informanternas svar (Kullberg och Brunnberg 2007, s. 191).

5.4 Analysform

Det empiriska materialet har analyserats genom en innehållsanalys, som Larsen (2018, s. 160) beskriver är en vanlig analysform för kvalitativ forskning. Under arbetets gång har texter kodats och därefter klassificeras in i teman och kategorier. Det insamlade datamaterialet har således sorterats enligt de framtagna kategorierna (ibid.) Larsen (2018, s. 160–161) beskriver att kodning och kategorisering är ett viktigt analytiskt hjälpmedel som underlättar tolkning av mönster och tendenser. Genom en datareduktion har datamängden även kunnat begränsas av det faktum att kvalitativa metoder ofta samlar in data som inte är relevanta för undersökningsändamålet (ibid.). För det insamlade datamaterialet som använts har innehållsanalysen hjälpt till att hitta samband, göra jämförelser och ställa frågor för att hitta mönster. Som hjälp för att hitta dessa mönster har en datamatrix varit behjälplig som arbetsredskap för att lättare kunna kategorisera informanternas svar, för att sedan finna teman till resultat- och analyskapitlet. Ett exempel på tema som kategoriserats i datamatrixen är olika sorters insatser som erbjuds inom KAA. Matrixen hjälpte därmed till att ge en översiktlig bild av mönster och processer som framkommit i datamaterialet och skapar en tydlighet kring vilka likheter och skillnader som finns (Larsen 2018, s. 164).

5.5 Etiska ställningstaganden

Vid insamlingen av datamaterialet har de forskningsetiska principerna tagits hänsyn till, som delvis är avsedda för att visa vägen för forskarens planering av projekt. Principerna syftar även till att bidra med underlag för reflektioner och insikter om vilket ansvar forskaren har gentemot forskningsprojektet. Det finns fyra allmänna huvudkrav för forskning, dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, 6). Med utgångspunkt för de fyra huvudkraven har informanterna, både muntligt och via mejl, delgivits att deras deltagande är anonymt och att de kan avbryta sin medverkan när som helst. De informerades även att det är vi författare till uppsatsen som enbart kommer ha tillgång till det inspelade materialet samt att materialet endast kommer användas till uppsatsen ändamål.

6. Resultat

I detta kapitel presenteras den empiriska undersökningens resultat och är indelat i tre olika teman. Samtliga informanter kommer härnäst att benämnas som Vägledare 1–6.

6.1 Studie- och yrkesvägledares arbete med ungdomarna

För att kunna hitta och erbjuda ungdomarna inom KAA individuellt anpassade insatser uppger samtliga vägledare att det är viktigt att skapa en förtroendefull relation med dem. Vägledare 1 beskriver att relationen inte behöver vara särskilt djup, utan det räcker att ungdomen har träffat Vägledare 1 några gånger för att känna sig trygg och släppa oron inför att träffa en ny person:

Då är det en ganska kort relation man har haft. Men då kan man ju också leka med tanken vad det är som gör att de vågar om man hade stöttat mer liksom.

Vidare ser Vägledare 3 inte relationsskapandet som en insats i sig men att det är en del av arbetet med ungdomarna. Relationsskapandet förstås vara en god grund för att komma framåt i arbetet eftersom Vägledare 3 får förtroende till att jobba vidare med ungdomarna. Vidare nämner Vägledare 3 att:

...bara det kan jag behöva jobba mycket från, alltså som det är många som känner sig svikna från vuxenvärlden, vad är det då som gör att jag är annorlunda? Och också vara medveten om att det finns personer som mår sämre under vissa perioder och då inte ge upp på dem... Så jag tänker det här att visa på att man är en, alltså, som vem som helst egentligen som de skulle behöva, alltså en vuxen som tror på dem och vill dem väl. Och därifrån att bygga deras självförtroende och att visa på vad de faktiskt kan och hitta de delar som de klarat av tidigare, lyfta det som fungerat och motivera dem i det.

Vägledare 6 beskriver att ungdomarna kan uppskatta att träffa en oberoende vuxen som kan lyssna och bekräfta ungdomen. Att ha samtal på ungdomens villkor är därav en väsentlig

del av själva arbetet på KAA. Det sker därmed anpassningar efter ungdomens behov vid möten, exempelvis frågar Vägledare 6 var ungdomen känner sig mest bekväm när de ska ses och anpassar sig själv därefter. Att anpassa sitt eget arbete efter ungdomens behov menar Vägledare 6 är nödvändigt för att få dem att känna sig sedda och bekräftade. Ifall det blir ett bra första möte så tenderar ungdomarna att komma tillbaka. Ifall ungdomarna inte dyker upp på mötet betonar Vägledare 6 att det är viktigt att aldrig skuldbelägga dem och berättar även att:

Vi säger aldrig: varför kom du inte igår eller vart blev du av? Varför gjorde du så här? Utan vi säger att det är jättebra att vi är här idag och idag jobbar vi framåt.

Något som Vägledare 5 tar upp är hembesök som genomförs i kommunen. Vägledare 5 åker hem till ungdomar som KAA ej har fått kontakt med på något annat sätt och möter ungdomarna på deras nivå och på en plats där de känner sig trygga. Vid hembesöken samtalar Vägledare 5 med ungdomarna och beskriver hur en ungdoms självförtroende har kommit tillbaka efter samtalen och att ungdomen upplever att den klarar av att ta kontakt med aktörer som den är i behov av i nuläget, exempelvis vården. Vägledare 4 poängterar att det blir svårare att vägleda ungdomarna om de inte har byggt en relation. Det uppges i intervjun att forskning talar för relationsskapandets betydelse och att det är viktigt att den som skapat relationen med ungdomen inte byts ut mot någon annan.

För att få en helhetsbild av ungdomens behov uppger majoriteten av vägledarna att de kallar in ungdomarna på ett kartläggningssamtal vid första mötet. Utifrån vinjetten berättar Vägledare 4:

...det är ju att ta in ungdomen på ett kartläggningssamtal där vi har ett kartläggningsspapper som vi fyller i på varje första samtal, och där pratar vi om allt. Vi pratar om fritid, hemförhållande, bakgrund, diagnoser, psykisk hälsa. Det tar typ en timme att gå igenom det och det är för att få en helhetsbild om vad ungdomen har för behov.

Vidare berättar Vägledare 4 att ungdomarna även får skriva på ett samtyckesavtal under kartläggningssamtalet som intygar på att KAA får ta kontakt med andra myndigheter i kommunen, exempelvis arbetsförmedlingen och socialtjänst. Eftersom ungdomen har gett ett skriftligt godkännande på att KAA får tala med andra myndigheter underlättar det även

ett samarbete mellan flera aktörer som kan hjälpas åt i en bedömning om insats. Även Vägledare 3 berättar att det är särskilt viktigt att kunna samarbeta med andra aktörer, detta eftersom det finns en begränsning i vad KAA kan erbjuda ungdomen. Eftersom ungdomarna inom KAA är en heterogen grupp är det således viktigt att kartlägga deras behov för att få reda på vad nästa steg ska bli. Ifall nästa steg inte finns inom ramen för vad KAA kan erbjuda behöver Vägledare 3 således koppla samman ungdomen med andra myndigheter. När vinjetten besvarades under Vägledare 2 intervju menade hen att det är särskilt viktigt att vara uppmärksam på ungdomens positiva sidor, intressen och styrkor vid ett kartläggningssamtal. Att fokusera på möjligheter i stället för hinder vid dessa samtal är väsentliga för att försöka identifiera behov och fastställa eventuella önskemål gällande sysselsättning. Likt de andra vägledarna betonar även Vägledare 2 att det är ungdomarnas behov och intresse som i huvudsak styr vad som ska ske härnäst.

6.2 Insatser inom KAA

KAAs uppdrag är att få ungdomarna att påbörja eller återgå till studier, arbete eller annan sysselsättning. Sammantaget beskriver vägledarna under intervjuerna att det inte finns en universell insats för ungdomarna inom KAA, utan att varje ungdom behöver insatser som är individuellt anpassade och som kan behöva justeras efter hand som ungdomarna är inskrivna på KAA. Samtliga vägledare poängterar dock att de ser positivt på praktik eftersom det i flera fall leder till att ungdomarna senare påbörjar studier på ett eller annat sätt. Vägledare 5 betonar att den bästa insatsen för ungdomarna inom KAA är själva praktiken och berättar att:

Det är verkligen motivationshöjande att få kunna komma ut i en praktik, målet är ju att det ska leda till studier och det gör det ändå på ett sätt för att man kanske kommer på, på den här praktikplatsen, att "nej, det här gillar inte jag, det var mycket bättre att studera" så då kommer de tillbaka på det sättet och sen kan det ju också vara att man är på en praktikplats som man känner att "oj, det här yrket gillar jag, hur blir jag det?" Så ja, praktik är en jättebra motiverande och stödjande insats.

Vägledare 5 anser att praktik kan likställas med utbildning, fast på annan plats och i annan form. Praktiken ses som motiverande och bidrar till att ungdomar som saknar självkänsla kan återfå den. Vägledare 1 upplever att ungdomarna mår bra av att ha praktik, i stället för att först och främst fokusera på studier. För de ungdomar som inte har haft en sysselsättning på flera år har praktik visat sig vara ett lyckat koncept. Ungdomarna kan på så sätt börja med att ha praktik några timmar varje vecka, för att därefter långsamt öka sysselsättningsgraden och därmed stärks deras självförtroende. Fortsättningsvis framkommer det i intervjun att det inte funnits en budget eller egna insatser sedan Vägledare 1 började arbeta på KAA:

Insatsen är ju studie- och yrkesvägledning från mig. Det är ju insatsen som är studievägledning. Vi äger inga egna insatser.

Även Vägledare 4 berättar att vägledningssamtal är den enda insatsen som erbjuds inom KAA och är därmed beroende av andra förvaltningar och myndigheter för att kunna erbjuda ungdomarna ytterligare insatser. Det poängteras att studiebesök ses som extra viktigt när det avser att bedriva ett stöttande och motiverande arbete med ungdomarna. Studiebesök kan ske på både skolor och praktikplatser, detta så att ungdomarna får en uppfattning om platsen eller skolan innan de ska välja sin sysselsättning. Detta går i linje med Vägledare 3 som också anser att studiebesök är en viktig insats. Den främsta insatsen uppges dock vara studie- och yrkesvägledning. Vidare berättar Vägledare 3 att en kombination av insatser är gynnsamt för ungdomarna:

Jag tror att det viktigaste är att det finns en kombination av olika insatser, att det räcker inte bara med att träffa mig en gång varannan vecka för studie- och yrkesvägledning, utan det måste ske i samband med kanske något studiebesök där du känner dig trygg i att först ha sett miljön eller sett alternativet. Till exempel, ja men folkhögskola, "vad är det?" för att veta ifall det är någonting, ja men då måste man se och uppleva det.

Både Vägledare 2 och Vägledare 6 erbjuder insatser som är specifikt inriktade mot studier och skola. Kommunerna har finansierat så att det finns resurser som kan hjälpa ungdomarna med deras studieteknik, det finns även möjlighet för dem att studera så att de får betyg i enstaka ämnen samtidigt som de omfattas av KAA. Denna insats är anpassad

efter målgruppen som finns inom KAA och är till för att motivera ungdomarna till att påbörja eller återuppta studier och kan även kombineras med praktik. Vägledare 2 berättar även att de har förmånen att kunna bekosta truckkörkort för sina ungdomar inom KAA:

Det är ju oerhört bra, dels att få ett truckkörkort för att öka möjligheterna att kunna få jobb men också kanske väcker en lust att börja studera om man lyckas ta truckkörkortet. En del av ungdomarna har känt att de lyckats med något så det kan vara en språngbräda till att börja plugga mer långsiktigt också. Så det är också en sån insats som vi kunnat göra... detta har varit ett vinnande koncept och det är många ungdomar som gått raka vägen in till arbete när de fått det här truckkörkortet.

6.3 Förutsättningar och utvecklingspotential

Samtliga vägledare uppger att de gör så gott de kan utifrån sina egna förutsättningar på KAA. Vägledare 3 beskriver att arbetet är ensamt och det upplevs som en begränsning. Även de ekonomiska och geografiska förutsättningarna ses som begränsningar och påverkar således vilka insatser som KAA kan erbjuda ungdomarna. Även Vägledare 2 och Vägledare 6 uppger att deras arbete är fritt utifrån ramen av det de ska göra och har även chefer som välkomnar deras förslag och idéer. Det skiljer sig dock från Vägledare 4 erfarenheter, som berättar att chefen för KAA inte visar ett särskilt stort engagemang för verksamheten. Det framkommer även under intervjun att KAA inte är särskilt prioriterat i kommunen och att det finns en okunskap om målgruppen, trots att det är en grupp som är viktig att fånga upp, av bland annat samhällsekonomiska skäl:

Vi har ju 600 ungdomar under året. Det är ändå många ungdomar och det är en målgrupp att satsa på, för det blir ju också en stor samhällsekonomisk fråga också att de här ungdomarna går hemma och inte gör något, inte alla såklart men många. Så det är ju en väldigt stor kostnad på samhället och man hade kunnat hjälpa dem ännu mer...jag tänker att kommunen hade vunnit på det i längden, att hjälpa dem, att ha mer insatser för dem och erbjuda ännu mer stöd. Än att man bara ska ha resurser för att göra det lagen säger. Jag tänker att gör man mer så kommer samhället i längden vinna på det, då kommer kanske inte

lika många ha ekonomiskt bistånd och gå på ersättning, man kanske kan bli självförsörjande snabbare och sådär.

Något som tydligt framkommer från vägledarna är att de samverkar med en rad olika professioner och delar av samhället, både med interna och externa parter. Allt från studie- och yrkesvägledare på grundskola, gymnasium, komvux och folkhögskola till Arbetsförmedlingen, daglig verksamhet och socialtjänsten. Samverkan uppges därmed vara en viktig förutsättning för att kunna ge en bredd av insatser.

De vägledare som beskriver att de inte kan erbjuda fler insatser än studie- och yrkesvägledning inom KAA betonar att samverkan med andra aktörer är väsentligt för att kunna finna insatser som är anpassade efter ungdomarnas individuella behov. Som tidigare nämnt berättar Vägledare 4 att KAA inte har några egna aktiviteter, vilket således gör att KAA blir beroende av samarbetet mellan andra myndigheter inom kommunen. Ungdomarna tenderar därmed att slussas mot insatser som andra enheter eller parter erbjuder. Genom att samarbeta med olika aktörer beskrivs det trots allt som att kommunen i sin helhet har ett varierat utbud av insatser till ungdomarna, men dessa ägs således inte av KAA.

Vägledare 2, vars verksamhet erbjuder ett flertal insatser inom KAA, ser även potential i att kunna erbjuda ungdomarna ytterligare insatser. Vidare berättar Vägledare 2 att:

Nu på sistone har vi börjat kika på att samverka lite mer med olika studieförbund, vi har tagit såna kontakter för att se vad man kan göra där till exempel och även olika organisationer som ett komplement till dem insatser som vi har.

Exempelvis undersöker Vägledare 2 möjligheter att kunna erbjuda ungdomarna en programmeringskurs via ett studieförbund som kan vara ett komplement till de insatser som de själva har. Även Vägledare 6 uppger att de behöver använda sig av kreativa lösningar för att skapa insatser. Det uppges att de inte har en egen ekonomi och behöver av den anledningen samarbeta med andra aktörer för att tillgodose ungdomarnas individuella behov.

6.4 Sammanfattning

Från resultatet uppger samtliga vägledare att det är viktigt att skapa en förtroendefull relation med ungdomarna. Att ha samtal på individens villkor är väsentligt och det sker därmed anpassningar utifrån ungdomens behov för att få ungdomarna att känna sig sedda och bekräftade. Även kartläggningssamtal är en väsentlig del av vägledarnas arbete för att få en överblick om ungdomarnas behov, styrkor och intressen. Därefter presenteras det att det inte finns en universell insats inom KAA som passar alla ungdomar. Praktik upplevs dock vara en motiverande insats som bidrar till att ungdomar kan återfå sin självkänsla. Flera vägledare uppger att vägledningssamtal är den enda insatsen som KAA själva kan erbjuda ungdomarna, vilket innebär att samarbetet med andra aktörer är nödvändigt för att kunna erbjuda ungdomarna en variation av insatser. De förutsättningar och utvecklingspotential som existerar i vägledarnas arbete med ungdomarna avser främst samverkan, både med interna och externa aktörer. Den utvecklingspotential som tas upp är att KAA behöver uppmärksammas från kommunerna i stort och att det behövs fler insatser för ungdomarna inom KAA.

7. Analys

I analyskapitlet kommer arbetets resultat bindas samman och analyseras med stöd av de teoretiska begrepp som presenterats i teorikapitlet. Analysen kommer härnäst besvara de frågeställningar som formulerats utifrån arbetets syfte. Frågeställningarna besvaras även utifrån samma tre teman som presenterats i resultatet.

7.1 Studie- och yrkesvägledares arbete med ungdomarna

Den förtroendefulla relationen till ungdomarna inom KAA upplevs av samtliga vägledare vara en väsentlig del av arbetet. Vägledare 3 uppger att relationsskapandet skapar grunden för att kunna arbeta framåt med ungdomarna. För att få dem att känna sig sedda och bekräftade anpassar vägledarna sitt eget arbete efter ungdomens behov, särskilt vid första mötet eftersom det sätter tonen för deras relation inom KAA. Vid det första mötet kan vägledarna således få en förståelse för *brytpunkten* som ungdomen kan befinna sig i och vilka *rutiner* som tillkommer av själva brytpunkten. En ungdom kan exempelvis befinna sig i en eller flera brytpunkter av anledningen att ungdomen gjort ett avbrott från sina studier. Sammanlänkande kan denna brytpunkt potentiellt orsaka att ungdomen har skapat en identitet som de vare sig gillar eller accepterar enligt den *förskjutande rutinen*. Denna rutin kan potentiellt orsaka hinder för ungdomen att stundvis vilja eller klara av träffa vägledarna på KAA. Av den anledningen betonar Vägledare 6 att det är viktigt att aldrig skuldbelägga och ifrågasätta ungdomarna i sitt arbete. Att ha denna förståelse för ungdomarnas hinder och behov i de rådande brytpunkterna och rutinerna som de kan befinna sig i förklarar anledningen till varför det relationsskapande arbetet är betydelsefullt för att studie- och yrkesvägledare inom KAA ska kunna stödja och motivera ungdomarna.

Vidare berättar Vägledare 6 att det är viktigt att ha samtal på ungdomens villkor och att anpassningar sker efter ungdomens behov. Ifall ungdomen känner sig mer bekväm med att träffa vägledarna på en annan plats än KAA är detta en nödvändig lösning för att få ungdomarna att känna sig sedda och bekräftade. Att KAA kan vara en plats som vissa

ungdomar gärna inte går till kan förklaras enligt begreppet *fält* som beskriver de formella och informella normerna som påverkar en särskild social sfär av aktiviteter. Inom de väggar där KAA bedrivs finns det särskilda formella och informella normer där även vägledarna besitter en form av maktposition. Detta går eventuellt inte i linje med ungdomens *habitus*, som är förankrat i fältet. Ungdomens inlärd dispositioner eller preferenser kan orsaka ett obehag att träda in i fältet av KAA-lokalerna. Därmed är det en viktig del av arbetet i att stötta och motivera ungdomarna att möta dem på en plats där de känner sig bekväma och där de kan få vara sig själva. Detta går även i linje med Vägledare 5 som berättar att vid hembesök träffas de på en plats där ungdomarna kan känna sig trygga. Innanför hemmet kan ungdomarna vara sig själva eftersom de är i sin privata sfär där deras *habitus* inte är lika styrande, till skillnad från den yttre sociala sfären. Vägledare 5 menar att samtalen i ungdomens hem har bidragit till att deras självförtroende har kommit tillbaka, vilket kan förklaras att självförtroendet har stärkts utanför fältet och *habitus* ramar.

Vid kartläggningssamtalen berättar Vägledare 4 att ungdomen får skriva ett samtyckesavtal för att KAA ska kunna kommunicera med andra myndigheter som berör ungdomen. Även Vägledare 3 berättar att samarbetet med andra aktörer är särskilt viktigt eftersom det finns en begränsning i vad KAA kan erbjuda. Kartläggningen genomförs med syfte att få en helhetsbild av ungdomens behov och Vägledare 2 uppger att det är särskilt viktigt att vara uppmärksam vid ungdomens positiva sidor, intressen och styrkor vid dessa möten. Att uppmärksamma ungdomens positiva egenskaper, styrkor och ta hänsyn till deras intressen är en väsentlig del av hur vägledarna ser på sitt arbete för att kunna hjälpa ungdomen utveckla sin *upplevda självförmåga*. Som nämnt i teorin beskrivs den upplevda självförmågan stärkas ju mer individen anstränger sig i vissa situationer. Vid identifieringen av deras behov, intressen och styrkor skulle vägledarnas arbete kunna förstärka ungdomens tro på sin egen förmåga. Kartläggningen minskar därmed risken att ungdomarna blir tilldelade insatser som skulle missgynna deras utveckling av sin upplevda självförmåga. På så sätt kan vägledarna anpassa insatser utifrån individuella behov och intressen, vilket kan resultera i fler positiva utfall för att ungdomarnas upplevda självförmåga ska stärkas. Flera av vägledarna har dock begränsningar avseende insatser som kan erbjudas inom ramen för deras verksamhet. Det är därmed betydelsefullt att de kan ta hjälp av andra myndigheter

och aktörer för att kunna stötta och hjälpa ungdomarna med att skapa eller återfå sin tro på sin egen förmåga.

7.2 Insatser inom KAA

Som nämnt under det relationsskapande arbetet så behöver vägledarna förstå ungdomarnas brytpunkter och rutiner, för att kunna etablera en god relation. När dessa förstås kan sedan individuella och anpassade insatser sättas in, och i denna del av kedjan får ungdomarna möjlighet till att utveckla sin upplevda självförmåga. Samtliga vägledare uppger att praktik är en insats inom KAA som är betydelsefull för ungdomarna, detta eftersom insatsen kan ses som ett motivationshöjande alternativ till studier. I flera fall resulterar praktik i att ungdomarna väljer att återgå till sina studier eller påbörjar en utbildning. Enligt Vägledare 5 har de ungdomar som saknar självkänsla möjlighet att återfå den genom praktik eftersom det kan leda till att de börjar tro på sin egna förmåga. I likhet med detta beskriver Vägledare 1 hur praktik förbättrar ungdomarnas mående, specifikt de som inte har haft någon sysselsättning på flera år. Ungdomen kan inledningsvis sysselsätta sig med praktik några timmar i veckan för att därefter utöka sysselsättningsgraden successivt. Utökningen av sysselsättningsgraden för ungdomar som har praktik kan leda till att deras känsla av upplevd självförmåga stärks. De kan således börja överkomma sitt defensiva beteende och därmed inse att de kan mer än vad de tror.

I det stöttande och motiverande arbetet med ungdomarna uppger flera vägledare att den främsta insatsen som erbjuds av vägledarna är studie- och yrkesvägledningssamtal. I kombination med detta uppger även Vägledare 3 och Vägledare 4 att studiebesök är en viktig insats för att hjälpa ungdomarna tillbaka till sysselsättning. Sammantaget betonas det att en kombination av insatser är viktiga för ungdomarna. Vägledare 3 nämner som exempel att en kombination av insatser kan vara studiebesök och vägledningssamtal. Tolkningsvis kan ett annat exempel på kombinationer av insatser vara praktik tillsammans med vägledningssamtal. Som tidigare nämnt ses praktiken som en insats som kan möjliggöra att ungdomarna stärker sin upplevda självförmåga. Tillsammans med detta kan även vägledningssamtal ses som en möjlighet till att vidga ungdomarnas *handlingshorisont*.

När ungdomarna har stärkt sin upplevda självförmåga kan deras habitus således förändras, vilket även kan resultera i att de vidgar deras syn på karriärval.

De vägledare som har tillgång till insatser som är särskilt inriktade mot studier och skola kan förstås utifrån begreppet *upplevd självförmåga*. Ungdomarna inom KAA är en heterogen grupp, där en del av gruppen inte har deltagit i studier under en längre period. Genom att erbjuda denna typ av insats upplevs det som att kommunerna har förstått vad målgruppen behöver för att kunna påbörja eller återuppta studier. Genom att erbjuda studieinsatser för ungdomarna inom KAA som är anpassade efter deras behov kan de med hjälp och stöttning skapa eller återfå sin tro på sin egen förmåga, vilket kan resultera i att de väljer att återgå till studier. Även truckkörkort beskrivs vara en insats som kan vara en språngbräda för att få ungdomarna att utveckla sin känsla av upplevd självförmåga och därmed finna motivation att börja studera. Insatserna skulle kunna ses som att de skapar verktyg och färdigheter för ungdomarna, så att de senare kan känna en trygghet i situationer som kan upplevas obekväma eller hotfulla.

7.3 Förutsättningar och utvecklingspotential

Vägledare 3 beskriver att det finns flera begränsningar inom KAA, dels att Vägledare 3 arbetar ensam samt att det finns ekonomiska och geografiska begränsningar, som i sin tur påverkar vad för slags insatser som kan erbjudas till ungdomarna. Vägledare 4 uppger att chefen för KAA inte visar ett särskilt stort engagemang för verksamheten och att det finns en generell okunskap om målgruppen inom kommunen. Vidare förklaras det att målgruppen bör uppmärksammas eftersom de genererar en stor samhällsekonomisk kostnad i längden ifall ungdomarna inte sysselsätter sig. Av den anledningen uppges det att det bör finnas fler insatser och stöd som kan erbjudas ungdomarna inom KAA. Att engagera sig i ungdomarna och därmed utöka insatserna som kan anpassas efter de ungas individuella behov kan därmed underlätta KAA-arbetet i att fånga upp ungdomarna i de *brytpunkter* som de kan befinna sig i och de *rutiner* som kan tillkomma.

Vår förståelse från vägledarnas förutsättningar är att det finns stora möjligheter till att stärka ungdomarnas *upplevda självförmåga*. Framst genom den samverkan som sker mellan KAA och diverse andra professioner och delar av samhället, för att kunna erbjuda en

variation av insatser som stödjer och motiverar ungdomarna till sysselsättning. Genom att kunna erbjuda mer än en insats kan vägledarna finna den som lämpar sig bäst till varje ungdom och dess behov. Vägledare 2, som arbetar inom en kommun som erbjuder flera insatser och ser dessutom potential till att kunna erbjuda fler, kan genom att utöka sina insatser även fånga upp fler ungdomar inom KAA och skapa fler möjligheter till att ytterligare kunna stärka ungdomarnas upplevda självförmåga.

7.4 Sammanfattning

Vårt syfte med studien var att undersöka hur studie- och yrkesvägledare inom KAA upplever sitt arbete med ungdomarna samt på vilket sätt de anser att insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning. Våra resultat talar för olika parametrar, där relationsskapandet spelar en stor roll i arbetet och förståelsen för ungdomars hinder och behov blir grundläggande för att kunna hjälpa målgruppen inom KAA. Studie- och yrkesvägledarnas arbete utgår alltid från ungdomarnas förutsättningar och premisser, där de i bästa mån försöker att möta ungdomarna på deras villkor. Kartläggningsarbetet av ungdomarnas individuella behov och intressen är väsentligt för att kunna hitta insatser som lämpar sig för varje ungdom, som i sin tur ska stödja och motivera mot studier, arbete eller annan sysselsättning. Kartläggningen gör det möjligt för studie- och yrkesvägledare inom KAA att få en god kännedom angående vilka insatser som i bästa möjliga mån kan öka ungdomens tro på sin egen förmåga och hjälpa dem i sina karriärval. De insatser som därmed erbjuds ungdomarna syftar till att ge dem verktyg och färdigheter som ska hjälpa dem hantera de utmaningar som de kan stå inför. Utöver det syftar även insatserna till att öka ungdomarnas tro på att de kan mer än vad de tror. Insatserna kan därmed bidra till att stötta och motivera ungdomarna att återgå till eller påbörja studier. Det uppmärksammas dock att insatserna behöver utökas och varieras, så att de kan tillgodose de ungas individuella behov. Genom att skapa fler insatser finns det större potential att kunna fånga upp ungdomarna som är i behov av stöttning från KAA. Samverkan belyses som en god förutsättning och vare sig KAA själva äger insatserna eller inte så behöver det finnas en variation av insatser som bidrar till att stötta och motivera ungdomarna mot studier, arbete eller annan sysselsättning.

8. Diskussion

Arbetets syfte var att undersöka hur studie- och yrkesvägledare inom KAA upplever sitt arbete med ungdomarna samt på vilket sätt de anser att insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning. I följande kapitel kommer vi att diskutera resultat, teori, metod, vägledningens professionella verksamhet och därefter ge förslag på vidare forskning.

8.1 Resultatdiskussion

Våra resultat visar att samtliga vägledare arbetar utefter att ge ungdomarna de bästa förutsättningarna att börja studera, arbeta eller nå annan sysselsättning. Den tidigare forskningen visar att det finns yrkesverksamma som har låga förväntningar (Avilia och Rose 2019, 62) på UVAS-gruppen. Detta är inget som vi kan se likheter i från vårt resultat, vilket möjligtvis skulle kunna kopplas till att vägledarna som vi har intervjuat är utbildade studie- och yrkesvägledare. Det vi har lärt oss under utbildningen är hur vi ska kunna vägleda olika sorters individer utifrån deras behov och samtidigt belysa deras styrkor och möjligheter. Vi vill dock framhålla att vi inte har några kunskaper om utbildningsbakgrunden hos de yrkesverksamma i studien av Avilia och Rose (2019), men utbildningsbakgrunden kan ha betydelse.

Däremot ser vi större likheter mellan Robertsons (2018) studie och våra resultat, där en insats fokuserade på att hjälpa målgruppen att genomgå personlig erfarenhetsutveckling under ett 12-veckorsprogram. I vårt resultat beskriver vägledarna hur de arbetar och vilka insatser som erbjuds för att hjälpa ungdomarna till att utveckla en tro på sin egen förmåga. Vidare är vägledarnas arbete inom KAA fokuserat på att ge individuella insatser och att kartlägga vad varje enskild ungdom behöver för att kunna återgå till någon form av sysselsättning. På samma sätt visar Robertsons (2018, s. 754) studie att individuell handledning behövdes i projektet för att kunna identifiera ungdomarnas behov och mål.

En annan faktor som framkommer i resultatet är det relationsskapande arbetet och hur avgörande det är för att vägledarna ska kunna hjälpa ungdomarna att finna lämpliga insatser

och stärka deras självförtroende. Detta stämmer överens med Jonsson och Goicolea (2020, s. 7) som beskriver att det relationsskapande arbetet kan hjälpa ungdomarna att återuppbygga sitt självförtroende och därmed stötta dem vidare mot studier eller arbete.

Det framkommer även i resultatet av Vägledare 4 att det inte finns ett särskilt stort engagemang för ungdomarna varken på chefsnivå inom KAA och i kommunen över lag. Trots detta poängterar Vägledare 4 att det är viktigt att fånga upp målgruppen av bland annat samhällsekonomiska skäl. De unga som hamnar utanför arbete eller studier kan få svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden (MUCF 2019, s. 15) och av denna anledning håller vi med Vägledare 4 om att det är viktigt att fånga upp målgruppen och engagera sig i deras etablering så tidigt som möjligt. Detta eftersom det inte bara gynnar ungdomarna på individnivå, utan det finns även en samhällelig vinst i att hjälpa ungdomarnas återgång till sysselsättning.

Vidare belyser tidigare forskningen de riskfaktorer som finns för att unga kan bli UVAS och poängterar även målgruppens heterogenitet, vilket också bekräftas av vår studies resultat, som visar på att det behövs en bredd av insatser som tillgodoser varje ungdoms behov. Detta likställs med Rahmani och Groot (2023, s. 11) som menar att det behövs ett övergripande tillvägagångssätt för att hantera UVAS-problematiken. Det finns således inte en universell insats som passar alla inom UVAS och i synnerhet ungdomarna inom KAA.

8.2 Teoridiskussion

Inledningsvis tänkte vi basera våra teoretiska ansatser på Gottfredsons (1981) teori *Circumscription and compromise*, tillsammans med *Careership* (1997). Efter intervjuarbetet reviderade vi våra utgångspunkter och fann att *Careership* tillsammans med begreppet upplevd självförmåga lämpade sig väl för analysen av det empiriska materialet. Vi uppfattade att teorin fungerade relativt bra till vår studie då vägledarna behöver arbeta utefter ungdomarnas brytpunkter, rutiner och handlingshorisonter. Trots det upplevde vi stundvis att teorin var svår att applicera i analysen, ifall vi hade haft en större tidsram att förhålla oss till hade arbetet förmodligen gynnats av att ha analyserats med hjälp av en till teori, som exempelvis Gottfredsons.

Vi fick även som förslag i vårt teoretiska angreppssätt att analysera det empiriska materialet utifrån begreppet egenmakt. I slutändan valde vi att inte ha med begreppet eftersom vi vid det tillfället inte visste hur det skulle kopplas till vårt resultat i analysen. Vid närmare eftertanke hade begreppet egenmakt kunnat användas med fördel, avseende att analysera hur studie- och yrkesvägledare upplever att insatserna gynnar ungdomarna inom KAA, detta eftersom begreppet upplevs gå hand i hand med begreppet upplevd självförmåga av Banduras (1977).

8.3 Metoddiskussion

Till vårt metodval använde vi oss av en kvalitativ metod, valet av denna metod baserade sig på att vi önskade få en djupare förståelse för studie- och yrkesvägledarnas arbete inom KAA, vilket vi också upplever att metoden har bidragit till. I studien upplever vi att vi har gjort ett gott försök att uppnå en hög reliabilitet. Detta genom att vi inte har ställt ledande frågor till informanterna samt att vi har genomfört en noggrann transkribering av intervjuerna och därefter varit noga med kodning av texten (Larsen 2018, s. 131–132). Även intervjueffekten upplevdes minska en aning när informanterna fick svara på vår formulerade vinjett. Vi är dock medvetna om att det är fler saker som behövs att ta hänsyn till för att uppnå en hög reliabilitet, men vi har försökt i bästa mån utifrån vårt metodval.

Intervjuerna genomfördes digitalt, via zoom. När intervjuer sker digitalt kan det personliga mötet förloras och kroppsspråk läses inte av lika lätt. Till vårt arbete är detta dock inte lika väsentligt då vi använde oss av en innehållsanalys (Larsen 2018, s. 160) och analyserade vad vägledarna sa, inte deras kroppsspråk eller bakomliggande mening i det som kommuniceras. Å andra sidan finns det en poäng i att träffa informanterna i verkligheten eftersom det kan skapa en mer avslappnad atmosfär för både oss och för informanterna.

I vårt val av informanter valde vi enbart att intervjua personer som är utbildade studie- och yrkesvägledare, vilket också visar sig i att våra informanter poängterar att den vägledning som de erbjuder är en insats i sig. Vi har genom hela arbetsprocessen diskuterat om studiens resultat och slutsatser hade skiljt sig åt om vi hade valt att intervjua personer

inom KAA som inte är utbildade studie- och yrkesvägledare. Eftersom våra informanter beskriver vägledning som en insats väcker det en undran om de som har en annan utbildningsbakgrund inom KAA hade erbjudit någon annan form av insats, i stället för studie- och yrkesvägledning.

Vi upplevde även att vinjetten var ett givande komplement till intervjuguiden. Som vi diskuterade i metodkapitlet fick informanterna reflektera över ett autentiskt fall som kan förekomma i deras arbete. De svar vi fick från informanterna utifrån vinjetten visade sig även komplettera med svar som inte framkom från frågorna som ställdes utifrån intervjuguiden. Exempelvis berättade Vägledare 4, i samband med vinjetten, hur ett kartläggningssamtal går till vid första mötet, vilket visade sig gynna vår resultatredovisning och analys.

8.4 Vägledningens professionella verksamhet

Som framkommit i analyskapitlet är studie- och yrkesvägledningssamtalen den främsta insatsen som vägledarna erbjuder ungdomarna, vilket framkommer av anledningen att vi valt att intervjua personer som är utbildade studie- och yrkesvägledare. Att vara utbildad studie- och yrkesvägledare uppfattar vi inte är ett krav för att kunna arbeta inom KAA. Till vår kännedom finns det även socionomer och socialpedagoger som arbetar med aktivitetsansvaret. Sammantaget upplever vi att de yrkesverksamma som arbetar på KAA har utbildningsbakgrunder inom beteendevetenskap och samtalsmetodik. Det som särskiljer studie- och yrkesvägledare från socionomer och socialpedagoger är de vägledande samtalen, eftersom detta är en kompetens som specifikt erhålls från studie- och yrkesvägledarutbildningen. Som tidigare nämnt är vägledningssamtalen en framstående och viktig insats för att stödja och motivera ungdomarna tillbaka till studier eller annan sysselsättning. Av den anledningen skapas en nyfikenhet på hur detta tillhandahålls ungdomar som varken arbetar eller studerar inom en kommun där de verksamma inom KAA inte är utbildade studie- och yrkesvägledare.

Å andra sidan betonas det att det relationsskapande arbetet är särskilt viktigt för att stödja och motivera ungdomar inom KAA tillbaka till studier eller annan sysselsättning, därmed kan vi inte tala för vilken utbildning som är särskilt relevant för att arbeta med

ungdomarna. Det vi dock kan konstatera är att samtalsmetodiken är väsentlig i arbetet med ungdomarna, vilket kan erbjudas av flera olika professioner.

8.5 Vidare forskning

Vår uppsats undersökte hur studie- och yrkesvägledare inom KAA arbetar med ungdomarna samt på vilket sätt insatserna gynnar ungdomarnas återgång till sysselsättning. Under arbetets gång har vi reviderat vårt syfte och frågeställningar efter hand. Med detta menar vi att vi hittat flera vinklar som vi hade önskat undersöka men eftersom vi behövt avgränsa oss har detta inte varit möjligt. I vårt resultat och analys framkommer det att samarbetet mellan KAA, myndigheter och andra aktörer är en nödvändig del av studie- och yrkesvägledarnas arbete. Detta samarbete har vi enbart belyst men inte grävt djupare kring. Vårt första förslag på vidare forskning är därmed att fördjupa sig i hur KAA samverkar både internt och extern för att tillgodose ungdomarnas behov för att återgå till studier, arbete eller annan sysselsättning.

Vidare har vi till detta arbete undersökt hur studie- och yrkesvägledare uppfattar att insatserna hjälper ungdomarna tillbaka till studier. På grund av den tidsram som vi hade att förhålla oss till valde vi att avgränsa oss genom att enbart intervjua studie- och yrkesvägledare, och inte ungdomar inom KAA. Det hade varit intressant och givande att ta reda på hur de ungdomar som tillhört KAA har upplevt stödet de fick av verksamheten under tiden de var inskrivna på KAA samt hur det har gått för dem efteråt. Vårt andra och sista förslag på vidare forskning är därmed att undersöka hur insatserna inom KAA stöttade och motiverade målgruppen utifrån ungdomarnas perspektiv.

Referenslista

Avila, T.B., & Rose, J. (2019). When nurturing is conditional: how NEET practitioners position the support they give to young people who are not in education, employment or training. *Research in Post-Compulsory Education*. 24:1, 60-82. doi: 10.1080/13596748.2019.1584439.

Bandura, A. (1978). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Advances in Behaviour Research and Therapy*. 1(4): 139-161. doi: 10.1016/0146-6402(78)90002-4.

Beck, V. (2015). Learning providers' work with NEET young people. *Journal of Vocational Education & Training*. 67(4), 482-496. doi: 10.1080/13636820.2015.1086412.

Edgerton, J. D., & Roberts, L. W. (2014). Cultural capital or habitus? Bourdieu and beyond in the explanation of enduring educational inequality. *Theory and Research in Education*, 12(2), 193-220. <https://doi.org/10.1177/1477878514530231>.

Eurofound. (2012). *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

European Commission. (2024). *Youth employment support*. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1036&langId=en> (Hämtad 2024-05-02).

Eurostat. (2024). *Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status (NEET rates)* [Figur 1]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_20_custom_11350253/default/table?lang=en (Hämtad 2024-05-14).

Forslund, A., & Liljeberg, L. (2020). *Unga som varken arbetar eller studerar – en kartläggning och kunskapsöversikt*. FORTE. <https://forte.se/publikation/unga-som-varken-arbetar-eller-studerar-en-kartlaggning-och-kunskapsöversikt/> (Hämtad 2024-05-13).

Gottfredson, L. (1981). Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of counseling psychology monograph*. November, s. 545-579.

Hodkinson, P., & Sparkes, A.C. (1997). Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*. 18(1), 29-44.
<http://www.jstor.org/stable/1393076> (Hämtad 2024-03-11).

Jonsson, F., & Goicolea, I. (2020). “We believe in you, like really believe in you”: Initiating a realist study of (re)engagement initiatives for youth not in employment, education or training with experiences from northern Sweden. *Evaluation and Program Planning* 83: s. 1-8. doi: 10.1016/j.evalprogplan.2020.101851.

Kullberg, C., & Brunnberg, E. (2007). Vinjetter som verktyg i studier av välfärdsstatens professioner : Exemplet socialt arbete. I Brunnberg, E & Cedersund, E. (red.). *Välfärdspolitik i praktiken Om perspektiv och metoder i forskning*. NSU Press. s. 175-195.

Larsen, A K. (2018). *Metod helt enkelt: En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 2. uppl. Gleerups.

MUCF. (2017). *Vägar och omvägar till arbetsmarknaden - Långsiktiga perspektiv på ungas etablering och försörjning*. <https://www.mucf.se/publikationer/vagar-och-omvagar-till-arbetsmarknaden> (Hämtad 2024-04-17).

MUCF. (2019). *Stöd till unga som varken arbetar eller studerar - Delrapport april 2019*. <https://www.mucf.se/publikationer/stod-till-unga-som-varken-arbetar-eller-studerar> (Hämtad 2024-04-22).

MUCF. (2021a). *Nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar*. <https://www.mucf.se/uppdrag/unga-som-varken-arbetar-eller-studerar/nationellt-samordnat-stod-till-unga-som-varken> (Hämtad 2024-04-09).

MUCF. (2021b). *Statistik om unga som varken arbetar eller studerar*. <https://www.mucf.se/verktyg/statistik-om-unga-som-varken-arbetar-eller-studerar> (Hämtad 2024-05-02).

MUCF. (2022). *Nationell stödfunktion för unga som varken arbetar eller studerar*. <https://www.mucf.se/publikationer/nationell-stodfunktion-unga-som-varken-arbetar-eller-studerar> (Hämtad 2024-04-30).

MUCF. (2023a). *140 000 unga utan jobb eller plugg*. <https://www.mucf.se/om-oss/aktuellt/140-000-unga-utan-jobb-eller-plugg> (Hämtad 2024-04-23).

MUCF. (2023b). *Fokus 23- Olika villkor för etablering*. <https://www.mucf.se/publikationer/fokus-23-olika-villkor-etablering> (Hämtad 2024-05-01).

Rahmani, H., & Groot, W. Risk Factors of Being a Youth Not in Education, Employment or Training (NEET): A Scoping Review. *International Journal of Education Research*. 120: s. 1-16. doi: [10.1016/j.ijer.2023.102198](https://doi.org/10.1016/j.ijer.2023.102198).

Robertson, P. J. (2018). Developing career capabilities in “NEET” young people: experiences of participants in the Prince’s Trust team programme. *British journal of guidance & counselling* 46(6): s. 752-764. doi:10.1080/03069885.2018.1434130.

SFS 2010:800. *Skollag*.

Skolinspektionen. (2016). *Kommunernas arbete med det kommunala aktivitetsansvaret*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter->

[stat/granskningsrapporter/tkg/2016/kommunernas-aktivitetsansvar/slutrappport---kommunernas-aktivitetsansvar.pdf](https://www.skoledirektoratet.se/stat/granskningsrapporter/tkg/2016/kommunernas-aktivitetsansvar/slutrappport---kommunernas-aktivitetsansvar.pdf) (Hämtad 2024-02-26).

Skolinspektionen. 2018. *Att motivera ungdomar tillbaka till utbildning*.
<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2018/att-motivera-ungdomar-tillbaka-till-utbildning/> (Hämtad 2024-04-12).

Skolverket. (2016). *Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/allmanna-rad/2016/kommunernas-aktivitetsansvar-for-ungdomar> (Hämtad 2024-04-16).

Skolverket. (2023a). *Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar (KAA)*.
<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/kommunernas-aktivitetsansvar-for-ungdomar-kaa> (Hämtad 2024-04-10).

Skolverket. (2023b). *Kommunernas aktivitetsansvar perioden 2022/2023*.
https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552784 (Hämtad 2024-04-18).

SKR. (2012). *Kommunernas informationskrav*.
<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/kommunernasinformationsansvar.65114.html> (Hämtad 2024-04-09).

SKR. (2021). *Kommunernas aktivitetsansvar 2021 - Resultat av enkätstudie till landets kommuner och förslag till åtgärder på nationell nivå*.
<https://skr.se/download/18.3bf105b617db3dab4fee52f/1639554692626/Kommunernas-aktivitetsansvar-2021.pdf> (Hämtad 2024-02-28).

SOU 2013:13. Delbetänkande av Utredningen om unga som varken arbetar eller studerar. *Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun*.

SOU 2017:9. Delbetänkandet av Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar.
Det handlar om oss - unga som varken arbetar eller studerar.

SOU 2018:11. Slutbetänkandet av Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar.
Vårt gemensamma ansvar - för unga som varken arbetar eller studerar.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf (Hämtad 2024-03-24).

Bilaga 1 - Mejlutskick

Hej!

Vi är två studenter som gör vår sista termin på studie- och yrkesvägledarprogrammet i Malmö och ska nu påbörja vårt examensarbete. Arbetet kommer undersöka hur yrkesverksamma SYV inom KAA ser på vilka insatser och åtgärder som krävs för att stödja och motivera ungdomar som varken studerar eller arbetar. Undersökningen ämnar även att utforska vilka arbetsformer som är nödvändiga för att lyckas i arbetet med ungdomarna.

Till arbetet önskar vi intervjua yrkesverksamma SYV inom KAA och därför undrar vi om du skulle vilja ställa upp på en intervju? Vi planerar att genomföra intervjuerna på zoom i slutet av mars/början av april och de kommer att pågå i ungefär 45 minuter. Innan intervjuerna genomförs kommer du få intervjufrågorna skickade till dig. Deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan och ditt deltagande kommer att vara anonymt. När arbetet är färdigställt och godkänt kommer det inspelade materialet att raderas.

Vi ser fram emot att höra från dig!

Vänliga hälsningar,

Josefine Wrede och Kajsa-Lina Spångberg

Bilaga 2 - Intervjugudie

Bakgrund

- Hur länge har du arbetat som SYV inom KAA?
- Hur ser din yrkesroll ut när det avser det kommunala aktivitetsansvaret?
- Hur många kollegor har du inom det kommunala aktivitetsansvaret?
- Vad har dina kollegor för utbildningsbakgrunder och yrkestitlar?
- Hur många ungdomar är inskrivna på KAA? Hur stor andelen av målgruppen når du som SYV? (OBS: antalet inskrivna ungdomar kommer ej framgå i examensarbetet)
- Finns det någon/några egna kommunala planer för aktivitetsansvaret?
- Vad har det historiskt sett funnits för insatser som har avsett KAA-ungdomarna och KAA-verksamheten inom kommunen du är yrkesverksam?

Insatser

- Vilka slags insatser erbjuder ni ungdomarna?
- Hur ser du på de insatser ni erbjuder inom verksamheten när det avser att motivera och stödja ungdomarna?
- Är det någon insats som du upplever är extra viktig i avseende att öka motivation och stödja ungdomarna? Vilken i så fall?
- På vilket sätt upplever du att insatserna, i förhållande till vägledningsaktiviteter, utvecklar ungdomarnas självkänsla, självförtroende och motivation?
- Finns det någon insats som du upplever ger mindre positiv effekt för ungdomarna? Vilken i så fall?
- Hur ser du på dina egna förutsättningar i arbetet som avser att stödja och motivera ungdomarna?
- Finns det någon samverkan både inom kommunen och med externa aktörer? Om det finns, hur ser samverkan ut?

- Hur ser den kollegiala samverkan ut i arbetet att stödja och motivera ungdomarna?
- Finns det tydliga styrdokument som kommunen har satt upp gällande det kommunala aktivitetsansvaret? Om ja, hur ser dessa ut?
- Vilka möjligheter finns för att utveckla och förbättra arbetet med aktivitetsansvaret?

Vinjett

Sara har sedan grundskolan varit omotiverad och haft lågt självförtroende kring sina studier. I årskurs 9 valde hon att söka in till estetiska programmet med inriktning musik och blev därefter antagen till programmet. Till en början tyckte hon det var spännande att studera på gymnasiet men efter ett halvårs studier började hennes självförtroende för studierna återigen avta. Detta leder till att Sara börjar skolka från skolan och under sommarlovet efter årskurs 1 bestämmer hon sig för att inte återvända till sina studier. Sara blir därefter kontaktad av det kommunala aktivitetsansvaret i kommunen som erbjuder henne stöd och hjälp för att återvända till gymnasiet eller erbjuda andra insatser.

- Hur hade du som SYV arbetat med Sara?

Avslutning

Något som behöver tilläggas?